

ΠΡΑΣΙΝΗ ΣΥΜΦΩΝΙΑ

Οι επιπτώσεις της στην Ελληνική Γεωργία

ΠΡΑΣΙΝΗ ΣΥΜΦΩΝΙΑ

Οι επιπτώσεις της στην Ελληνική Γεωργία

ΤΟ ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΚΑΙ ΝΟΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

Το κείμενο αυτό έχει ετοιμαστεί από την επιστημονική ομάδα εργασίας του Ελληνικού Συνδέσμου Φυτοπροστασίας (ΕΣΥΦ) και εξωτερικούς συνεργάτες με στόχο την ευαισθητοποίηση του αγροτικού κόσμου και των εμπλεκόμενων αναφορικά με τις επιπτώσεις της Πράσινης Συμφωνίας και της Νέας Κοινής Αγροτικής Πολιτικής – κυρίως στον τομέα της Φυτοπροστασίας. Ελπίζουμε το κείμενο αυτό να αποτελέσει τη βάση πρωτοβουλιών για τη διατήρηση της βιωσιμότητας του αγροτικού τομέα στην Ελλάδα.

Ο Ελληνικός Σύνδεσμος Φυτοπροστασίας (ΕΣΥΦ) είναι ο Σύνδεσμος που εκπροσωπεί τις εταιρείες που διαθέτουν προϊόντα Φυτοπροστασίας στην Ελληνική αγορά. Οι εταιρείες μέλη του παρέχουν ένα ευρύ φάσμα καινοτόμων συμβατικών και βιολογικών προϊόντων και με τις δράσεις τους υποστηρίζουν τους γεωργούς με λύσεις για ένα μεγάλο εύρος καλλιεργειών. Σε συνεργασία με επιστημονικούς, τεχνικούς και άλλους φορείς της διατροφικής αλυσίδας, καταβάλει κάθε δυνατή προσπάθεια για τη διασφάλιση της σωστής ερμηνείας και εφαρμογής της νομοθεσίας, έτσι ώστε να εξασφαλίζεται μια ολοκληρωμένη και αποτελεσματική προστασία των καλλιεργειών από εκθρούς και ασθένειες. Ο ΕΣΥΦ πέρα από την προστασία των καλλιεργειών επιδιώκει τη διασφάλιση της τροφής, την υγεία των γεωργών χρηστών και των καταναλωτών μέσα από την ανάπτυξη νέων καινοτόμων προϊόντων Φυτοπροστασίας, καθώς και την προώθηση νέων ψηφιακών λύσεων στην διαχείριση των καλλιεργειών, για μια βιώσιμη γεωργία με σεβασμό στον άνθρωπο και το περιβάλλον.

Η Πράσινη Συμφωνία (Green Deal) της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι ένα πολιτικό, μη δεσμευτικό κείμενο που αποτελεί τον πλοηγό των πολιτικών που θα έλθουν την επόμενη δεκαετία στην Ευρώπη και θέτει στόχους για όλες τις τομεακές πολιτικές από το εμπόριο και τη ναυτιλία έως τη βιομηχανία και τη γεωργία. Αποτελεί δε συνέχεια παρόμοιων κειμένων όπως η Agenda 2020 και αφορά σχεδόν το σύνολο των δραστηριοτήτων στην ΕΕ με κύριο όμως άξονα την περιβαλλοντική συμμόρφωση και την προαγωγή της αειφόρου διαχείρισης των φυσικών πόρων, αξιοποιώντας σε πολύ μεγάλο βαθμό την τεχνολογική εξέλιξη.

Οι αλλαγές που θα επέλθουν στον αγροτικό τομέα αναμένεται να επηρεάσουν σημαντικά τον τρόπο παραγωγής και την οικονομία της υπαίθρου, με δυσάρεστες όμως επιπτώσεις για τους αγρότες και την Ελληνική γεωργική οικονομία. Η εκπορευόμενη από την Πράσινη Συμφωνία πολιτική για τη γεωργία και την ύπαιθρο φέρει το όνομα “Farm to Fork” που αποδίδεται στα Ελληνικά με τον όρο «από το αγρόκτημα στο πιάτο».

Οι στόχοι της Πράσινης Συμφωνίας για τον Αγροτικό τομέα (25% της καλλιεργούμενης έκτασης με βιολογική παραγωγή και 50% μείωση της χρήσης των φυτοπροστατευτικών προϊόντων και του αντίστοιχου κινδύνου) κρίνονται υπερβολικά φιλόδοξοι από πολλούς εμπλεκόμενους αλλά και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο¹. Ιδιαίτερα όμως, ο στόχος που αφορά στα φυτοπροστατευτικά προϊόντα θεωρείται εξαιρετικά δύσκολος, καθώς για να επιτευχθεί :

- Θα μειωθεί σημαντικά η παραγόμενη ποσότητα αρκετών από τα εμπονομαζόμενα «εθνικά» αγροτικά προϊόντα, με συνέπεια τη μείωση του κύκλου εργασιών του αγροτικού τομέα και την αγροτική απασχόληση.
- Θα μεταβληθεί δυσμενώς η διάρθρωση των καλλιεργειών στη χώρα μας, με συνέπεια τη μείωση της ανταγωνιστικότητας της Ελληνικής γεωργίας ιδιαίτερα σε ότι αφορά σε σημαντικά εξαγωγίμα προϊόντα (βαμβάκι, ελιά).

Η φυτοπροστασία αποτελεί ένα από τα πλέον ευαίσθητα θέματα του δημόσιου Ευρωπαϊκού διαλόγου για την Πράσινη Συμφωνία (ΠΣ). Το νομικό της πλαίσιο σήμερα καθορίζεται από τέσσερα βασικά κείμενα (Κανονισμοί 1107/2009 για εγκρίσεις, 396/2005 για υπολείμματα, 1185/2009 για στατιστικά χρήσης Φυτοπροστατευτικών Προϊόντων και την Οδηγία 128/2009 για την ορθολογική χρήση), τα οποία αναμένεται να τροποποιηθούν συνεπεία τόσο των, σχετικά προβλέψιμων, αποτελεσμάτων του ελέγχου καταλληλότητάς, του (REFIT²) για τους δύο πρώτους προαναφερόμενους Κανονισμούς, όσο και λοιπών οριζόντιων πολιτικών ή κανονιστικών στόχων (ΚΑΠ / SAIO), αλλά κυρίως λόγω απρόβλεπτων εξελίξεων που προωθούνται από ριζοσπαστικές πολιτικές θέσεις στο ευρωκοινοβούλιο ή στα Κράτη Μέλη (ΚΜ).

Με ορίζοντα το 2030 ήδη έχουν δρομολογηθεί στόχοι μείωσης, 50% της χρήσης των φυτό-προστατευτικών προϊόντων με χημικές δραστικές ουσίες που είτε δεν θα επανεγκριθούν επειδή εμπίπτουν στα λεγόμενα κριτήρια cut-off (Mutagenic/Carcinogenic/ Reprotox IA ή IB και ED για τον άνθρωπο ή το περιβάλλον), είτε είναι ή χαρακτηρίζονται κατά την (επαν)έγκρισή τους³ ως υποψήφιος για αντικατάσταση. Η πολιτική αυτή θα επιφέρει περαιτέρω εξασθένηση της ήδη ανεπαρκούς χημικής εργαλειοθήκης της φυτο-

1. Έκθεση Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου: Guyomard, H., Bureau J.-C. et al. (2020), Research for AGR1 Committee – The Green Deal and the CAP: policy implications to adapt farming practices and to preserve the EU's natural resources. European Parliament, Policy Department for Structural and Cohesion Policies, Brussels.)

2. https://ec.europa.eu/food/plants/pesticides/refit_en

3. Οι χρησιμοποιούμενες δραστικές ουσίες και τα σκευάσματά τους στην Ε.Ε. έχουν μια συγκεκριμένη διαδικασία έγκρισης με ημερομηνία λήξης. Πριν την ημερομηνία λήξης, οι εταιρείες επανυποβάλλουν φακέλους έγκρισης και σύμφωνα με τα νέα κριτήρια, αρκετά από τα υφιστάμενα σκευάσματα θα σταματήσουν να είναι διαθέσιμα στην Ευρωπαϊκή αγορά, αλλά θα υπάρχουν στις υπόλοιπες αγορές που θέτουν λιγότερο αυστηρά κριτήρια. Τούτο μπορεί να οδηγήσει σε εισαγωγές τροφίμων ή και παράνομη κυκλοφορία σκευασμάτων από τρίτες χώρες.

προστασίας, η οποία έχει πρόσφατα υποστεί σημαντικές απώλειες.

Η επίτευξη των στόχων της Πράσινης Συμφωνίας θα γίνει μέσω αλλαγών στο νομοθετικό καθεστώς. Δηλαδή για να εφαρμοστούν οι πολιτικές που αναφέρονται στην ΠΣ και να επιτευχθούν οι στόχοι, η ΕΕ θα εισάγει ή θα τροποποιήσει νομικά κείμενα. Η προσπάθεια αυτή έχει ήδη ξεκινήσει με τη νέα ΚΑΠ, η οποία θέτει στόχους και πλαίσιο επίτευξης σε σειρά παρεμβάσεων που είναι εντελώς συμβατές με την ΠΣ. Παράλληλα όμως μια σειρά από άλλες νομοθεσίες έχουν ξεκινήσει ή επίκειται να τροποποιηθούν.

Οι επερχόμενες αλλαγές στο νομικό καθεστώς δεν είναι πλήρως αποφασισμένες και θα τεθούν σε διαπραγμάτευση στα ευρωπαϊκά όργανα. Για παράδειγμα η μείωση της χρήσης των φυτοπροστατευτικών προϊόντων (ΦΠ) μπορεί να προβλέπεται στο 50% από την ΠΣ, αλλά η Ελλάδα συγκαταλέγεται στα ΚΜ με ελάχιστη χρήση ΦΠ ανά εκτάριο. Μία οριζόντια μείωση θα πλήξει περισσότερο τους Έλληνες παραγωγούς, ενώ αντίθετα μια αναλογική μείωση θα έχει μικρότερη επίπτωση. Για να επιτευχθεί αυτό θα πρέπει όλοι οι εμπλεκόμενοι να συνεργαστούν για να επιτευχθεί το καλύτερο για τη χώρα αποτέλεσμα.

Ο γεωργικός τομέας αποτελεί τη ραχοκοκαλιά της οικονομικής και κοινωνικής ζωής της υπαίθρου στην Ελλάδα. Απασχολώντας το 10% του εργατικού δυναμικού της χώρας με 457 ετήσιες μονάδες εργασίας (ΑΥΜ)⁴, παράγει οικονομικό αποτέλεσμα που ανέρχεται σε 11,3bn€ το 2020, έτος κατά το οποίο καταφέραμε να έχουμε για πρώτη φορά θετικό εμπορικό ισοζύγιο αγροτικών προϊόντων με πλεόνασμα 106m€ και εξαγωγές 6,5bn€. Με το 31,3% του πληθυσμού να ζει σε κατά βάση αγροτικές περιοχές (10,5% περισσότερο από τον μέσο όρο της Ε.Ε) και η ακαθάριστη προστιθέμενη αξία (GVA) των αγροτικών προϊόντων να ανέρχεται στο 4,7% έναντι 1,9% στην Ε.Ε, η Ελληνική αγροτική οικονομία παραμένει από τις σημαντικότερες σε εθνική συνεισφορά στην Ε.Ε.

Στις επόμενες σελίδες αναφέρονται συνοπτικά οι εκτιμήσεις μας για τις προβλεπόμενες επιπτώσεις, καθώς και οι προτάσεις αντιμετώπισης αυτών ώστε να παραμείνει η Ελληνική γεωργία ένας σημαντικός οικονομικός τομέας που θα υποστηρίξει τη μεταποίηση και τον τουρισμό, τόσο με τα γεωργικά προϊόντα όσο και με την απαιτούμενη φροντίδα του περιβάλλοντος της Ελληνικής Υπαίθρου.

Αυτά τα επιτεύγματα τίθενται υπό αμφισβήτηση εξαιτίας των αλλαγών στον τομέα της φυτοπροστασίας, καθώς αρκετές σημαντικές καλλιέργειες θα αντιμετωπίσουν πρόβλημα βιωσιμότητας, ενώ άλλες λιγότερο σημαντικές θα μείνουν στο απυρόβλητο – ίσως λόγω του γεγονότος ότι απαντώνται σε περισσότερα Κράτη Μέλη της Ε.Ε.

Αναλυτικές επιπτώσεις ανά καλλιέργεια

Οι επιπτώσεις που αναφέρονται στην παράγραφο αυτή εκπορεύονται από το γεγονός ότι πολλά από τα φυτοπροστατευτικά προϊόντα που χρησιμοποιούνται στην αγροτική παραγωγή θα σταματήσουν να είναι διαθέσιμα, για τους λόγους που αναφέρθηκαν στην προηγούμενη ενότητα. [Στον Πίνακα του Παραρτήματος 1](#) απεικονίζονται με αριθμούς οι επερχόμενες αλλαγές, εφόσον γίνουν πράξη οι στόχοι που θέτουν η Πράσινη Συμφωνία και το τρέχον νομικό πλαίσιο. Απεικονίζονται ποσοτικά οι μεταβολές στη διαθεσιμότητα ΦΠ και δραστικών ουσιών που θα επέλθουν από την ενδεχόμενη κατάργηση δραστικών ουσιών και σκευασμάτων, και περιλαμβάνονται οι εκτιμήσεις μας για τις επιπτώσεις σε σημαντικές καλλιέργειες για τη χώρα. Κάποιες δραστικές ουσίες είναι πολύ σημαντικές και δεν αντικαθίστανται από άλλες. Επισημαίνεται ότι με πειστική και σθεναρή διαπραγμάτευση είναι δυνατό να διατηρηθούν περισσότερες δραστικές ουσίες και αντίστοιχα σκευάσματα από αυτά που απαριθμούνται στον πίνακα. Τέλος πρέπει να σημειωθεί ότι η κατάργηση της κυκλοφορίας δραστικών ουσιών και σκευασμάτων στην Ε.Ε. δεν συνεπάγεται την κατάργησή τους και από τον υπόλοιπο κόσμο, γεγονός το οποίο σημαίνει ότι θα μειωθεί η ανταγωνιστικότητα των ευρωπαϊκών και εθνικών προϊόντων έναντι εκείνων από τρίτες χώρες. Αυτό καθίσταται πολύ σημαντικό εάν προσδιοριστούν οι καλλιέργειες που θα πληγούν περισσότερο, οι οποίες είναι χαρακτηριστικές ελληνικές ή μεσογειακές καλλιέργειες.

4. Όλες οι αναφορές της παραγράφου προέρχονται από: European Commission, Statistical Factsheet, Greece, June 2021

Βαμβάκι

Το βαμβάκι που αποτελεί «εθνικό» μας προϊόν σε Ευρωπαϊκό πλαίσιο, τόσο ιστορικά όσο και από πλευράς παραγωγής, κινδυνεύει να εγκαταλειφθεί από τους Έλληνες αγρότες. Επισημαίνεται ότι στη χώρα μας συνεχίζουμε να παράγουμε βαμβάκι σε περίπου 3εκ. στρέμματα που αντιστοιχεί στο 80%⁵ της Ευρωπαϊκά καλλιεργούμενης έκτασης, με εξαγωγική αξία 540m€ το 2019 και οικονομικό αποτέλεσμα 800m€. Η καλλιέργεια εξασφαλίζει βασική απασχόληση και ικανοποιητικό γεωργικό εισόδημα σε 100.000 περίπου αγροτικές οικογένειες καθώς και σε άλλες 100.000 περίπου οικογένειες, αγροτικές ή αστικές, που εμπλέκονται έμμεσα με το προϊόν.

Με την πλήρη εφαρμογή των περιοριστικών μέτρων για τη Φυτοπροστασία και την Πράσινη Συμφωνία, θα μειωθούν πολύ τα διαθέσιμα για ευρεία χρήση σκευάσματα με τα οποία είναι εξοικειωμένοι οι παραγωγοί και οι γεωπόνοι. Εκτιμάται ότι θα μείνουν λίγα συμβατικά σκευάσματα και μερικά βιολογικής ή φυσικής προέλευσης, - κάποια από αυτά χαρακτηριζόμενα και ως «χαμηλού κινδύνου», - τα οποία όμως έχουν μικρότερη αποτελεσματικότητα, δεν καλύπτουν όλες τις ανάγκες σε φυτοπροστασία, απαιτούν πιο εξειδικευμένη τεχνική κατάρτιση στον χειρισμό και στην εφαρμογή και τελικά αναμένονται να αυξήσουν το κόστος παραγωγής.

Εκτιμάται ότι το βαμβάκι θα αντιμετωπίσει το σοβαρότερο πρόβλημα από όλες τις καλλιέργειες από την απόσυρση των φυτοπροστατευτικών προϊόντων. Συγκεκριμένα:

- Θα προκύψει πολύ σημαντικό πρόβλημα με την αντιμετώπιση ζιζανίων (τόσο για την προ-φυτρωτική, όσο και για τη μετα-φυτρωτική ζιζανιοκτονία στο βαμβάκι).
- Για την αντιμετώπιση ακάρεων στο βαμβάκι, απομένουν πλέον ελάχιστα διαθέσιμα ακαρεοκτόνα σκευάσματα για χρήση στην καλλιέργεια.
- Θα ενταθεί το πρόβλημα που ήδη παρατηρείται από την έλλειψη διαθέσιμων σκευασμάτων για την επένδυση βαμβακόσπορου προς σπορά για την αντιμετώπιση εντόμων (στα πρώτα στάδια ανάπτυξης του βαμβακιού), καθώς και ασθενειών εδάφους (όπως Πύθιο, Ριζοκτόνια, Φουζάριο).

Τα προβλήματα αυτά εκτιμάται ότι θα επιφέρουν **αύξηση του κόστους παραγωγής κατά περίπου 250%**⁶, με το κύριο μέρος της αύξησης να αφορά στη ζιζανιοκτονία. Η

απόδοση σε κιλά ανά εκτάριο θα **μειωθεί κατά τουλάχιστον 30%**⁷, και θα επέλθει σταδιακή εγκατάλειψη της καλλιέργειας από πολλούς Έλληνες παραγωγούς με δυσάρεστες επιπτώσεις τόσο στην εισροή επιδοτήσεων όσο και στο αγροτικό Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν, αλλά και στο εμπορικό ισοζύγιο.

Ελιά

Η Ελιά και το ελαιόλαδο αποτελούν διατροφικά ορόσημα της Ελλάδας και θεμέλια της μεσογειακής διατροφής. Η καλλιέργεια της ελιάς δε, που καλύπτει 9εκ. στρέμματα, αποτελεί σημαντικό συστατικό της Ελληνικής υπαίθρου αφού εκτός από το τοπίο, επηρεάζει σημαντικά και την περιβαλλοντική αειφορία, καθώς υποκαθιστά σε σημαντικό βαθμό την οικολογική λειτουργία του δάσους. Με οικονομικό αποτέλεσμα 760m€ ανά έτος (Μ.Ο 2019-2020) και εξαγωγές 560m€ το 2020, αποτελεί ένα από τα ελάχιστα διατροφικά προϊόντα που ανοίγουν αγορές και για άλλα ελληνικά προϊόντα. Η σημασία του αναδεικνύεται και από τις πρόσφατες επιτυχημένες προσπάθειες εξαγωγών μικρών παραγωγών με ελαιόλαδο υψηλής προστιθέμενης αξίας.

Μολονότι το εμπορικό μέλλον των προϊόντων εμφανίζεται ευοίωνο, οι επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής και οι περιορισμοί στη φυτοπροστασία, θα επιφέρουν σημαντικές αλλαγές στην καλλιέργεια. Σχετικά με τη φυτοπροστασία η καλλιέργεια της ελιάς αναμένεται να θιγεί πολύ σοβαρά με αναπόφευκτες επιπτώσεις στη βιωσιμότητα και την ανταγωνιστικότητά της.

Συγκεκριμένα εκτιμάται ότι:

- Απομένουν ελάχιστες επιλογές σκευασμάτων και αναμένεται σοβαρό πρόβλημα στην αντιμετώπιση των εντομολογικών προσβολών, συμπεριλαμβανομένου του δάκου. Για την αντιμετώπιση του τελευταίου, σήμερα υπάρχουν 4 τρόποι δράσης συμβατικών/χημικών δραστικών ουσιών (δηλαδή οριακή διαχείριση ανθεκτικότητας) ενώ στο μέλλον θα απομείνουν ελάχιστες που ανήκουν μόνο σε 3 διαφορετικούς μηχανισμούς δράσης, με συνέπεια να μην μπορεί να εφαρμοστεί διαχείριση της ανθεκτικότητας.
- Οι μυκητολογικές και βακτηριολογικές προσβολές θα αποτελέσουν σοβαρό πρόβλημα για την καλλιέργεια, ιδίως εάν απωλεστούν και τα σκευάσματα με βάση το χαλκό (που επιτρέπεται να χρησιμοποιούνται και στη βιολογική καλλιέργεια της ελιάς). Αυτό θα έχει άμεσες συνολικές επιπτώσεις στο ύψος και στην ποιότητα της παραγωγής.
- Για τα ζιζάνια απομένουν ελάχιστοι μηχανισμοί δράσης, με κάποια από τα δυσεξόντωντα και εξαπλούμενα ζιζάνια, να μην έχουν πια λύσεις.

Τα προβλήματα αυτά εκτιμάται ότι θα επιφέρουν **αύξηση του κόστους παραγωγής κατά περίπου 40%**, **μείωση της παραγωγής κατά 50%** (European Crop Protection Association, 2020) και **μείωση του ακαθάριστου κέρδους των παραγωγών κατά 37%**.

5. Eur. Επιτροπή (https://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries/plants-and-plant-products/plant-products/cotton_en)

6. European Crop Protection Association, Low Yield II Cumulative impact of hazard-based legislation on crop protection products in Europe, 2020

7. Επεξεργασία από βάση ΟΠΕΚΕΠΕ, 2020, Συγκεντρωτικά Στοιχεία Ενισχύσεων Εκμετάλλευσης, <http://aggregate.opekepe.gr/>

Ροδάκινο

Το ροδάκινο αποτελεί ένα ακόμα ιδιαίτερο διατροφικό προϊόν της χώρας μας. Η διείσδυση του στις αγορές του κόσμου τόσο ως νωπό φρούτο όσο και ως μεταποιημένο, έχει αποτελέσει μοχλό ανάπτυξης για τις περιοχές στις οποίες καλλιεργείται. Με έκταση 780 χιλιάδες στρέμματα, κατά κύριο λόγο στην Κεντρική Μακεδονία, και αποτελώντας βασικό συστατικό του οικονομικού προϊόντος των φρούτων που ανέρχεται στα 3.290 m €, συνεισφέρει σημαντικά στις εξαγωγές φρούτων και λαχανικών ύψους 2.424 m €, έχοντας ανοίξει δύσκολες αγορές όπως αυτή της Ρωσίας. Έχει επίσης συνεισφέρει δυο από τους πιο δυναμικούς συνεταιρισμούς στην ελληνική ύπαιθρο.

Η καλλιέργεια είναι ευάλωτη σε εχθρούς και μολονότι τα τελευταία χρόνια έχει γίνει σημαντική πρόοδος με την αγρο-περιβαλλοντική τεχνική του κομφούζιο στα έντομα, πολλές προβολές συνεχίζουν να αντιμετωπίζονται με τον παραδοσιακό τρόπο.

Σύμφωνα με εκτιμήσεις:

- Η μείωση μυκητοκτόνων δραστικών ουσιών, αναμένεται να δημιουργήσει τεράστιο κενό, κυρίως στη αντιμετώπιση του εξώασκου για το Ροδάκινο στη χώρα μας, με αποτέλεσμα όχι μόνο την απώλεια παραγωγής, αλλά και την απώλεια φυτικού κεφαλαίου.
- Η προβλεπόμενη μελλοντική απόσυρση των -διαθέσιμων σήμερα- μυκητοκτόνων που περιέχουν χαλκώχες ενώσεις, αναμένεται να επιφέρει μεγάλα προβλήματα

στη βιολογική καλλιέργεια του Ροδάκινου, η οποία ίσως γίνει μη-βιώσιμη για τους βιοκαλλιεργητές στη χώρα μας.

- Οι ήδη ανεπαρκείς εγκεκριμένες λύσεις για τα ακάρεα, θα μειωθούν στο ελάχιστο, με αποτέλεσμα τη δύσκολη διαχείριση των εχθρών.
- Ενώ για τα ζιζάνια απομένουν ελάχιστοι μηχανισμοί δράσης, με κάποια από τα δισεξόντωνα και εξαπλούμενα ζιζάνια, να μην έχουν πια λύσεις.

Τα προβλήματα αυτά εκτιμάται ότι θα επιφέρουν αύξηση του κόστους παραγωγής κατά περίπου 60%, και μείωση ακαθάριστης προσόδου κατά 100%⁸.

Σιτάρι

Το σκληρό σιτάρι αποτελεί μια παραδοσιακή και επικερδή καλλιέργεια της χώρας με έντονο εξαγωγικό προσανατολισμό και ιδιαίτερη αξία στην Ευρωπαϊκή αγορά, καθώς τα ποιοτικά χαρακτηριστικά του το κάνουν περιζήτητο στη μεταποιητική βιομηχανία της Ελλάδας και της Ιταλίας κυρίως. Η συνεισφορά του στις εξαγωγές δημητριακών και παρασκευασμάτων ύψους 467m€ είναι πολύ σημαντική.

Εκτιμάται ότι η καλλιέργεια του Σκληρού Σιταριού, με συνολικές εκτάσεις 2.538.770 στρεμμάτων (στοιχεία Δ/σης Αγροτικής Πολιτικής 2019), **δε θα επηρεαστεί σημαντικά** από την απόσυρση δραστικών ουσιών και την εφαρμογή της Πράσινης Συμφωνίας. Συνεπώς τα μηνύματα είναι θετικά για αυτή την παραδοσιακή και κοινωνικής αξίας, στρατηγική καλλιέργεια για τη χώρα μας.

8. European Crop Protection Association, Low Yield II, Cumulative impact of hazard-based legislation on crop protection products in Europe, 2020

Αμπέλι

Με εκτάσεις άνω του 1εκ. στρεμμάτων και παραγωγή άνω των 800tn, ο Ελληνικός αμπελοοινικός τομέας έχει ιδιαίτερη σημασία για τη χώρα. Εκτός από τα επιτραπέζια σταφύλια, παράγεται σταφίδα που αποτελεί ΠΟΠ προϊόν και παρέχεται η πρώτη ύλη για τον οίνο. Με κύκλο εργασιών 22m€ το Ελληνικό κρασί αποκτά ολοένα και καλύτερη θέση στις διεθνείς αγορές τόσο λόγω της ποιοτικής βελτίωσης όσο και λόγω της εδραίωσης αρκετών ΠΟΠ και ΠΓΕ προϊόντων. Η προσπάθεια για χρήση ελληνικών παραδοσιακών ποικιλιών στην οινοποίηση, δείχνει ότι ο τομέας αυτός έχει σημαντική εμπορική δυναμική.

Εκτιμάται πως και η αμπελουργία θα αντιμετωπίσει σοβαρό πρόβλημα από την απόσυρση των φυτοπροστατευτικών προϊόντων.

Συγκεκριμένα αναμένεται ότι:

- Θα προκύψει σημαντικό πρόβλημα με την ασθένεια του Περονόσπορου, ιδίως στην περίπτωση μελλοντικής απόσυρσης των -διαθέσιμων σήμερα- μυκητοκτόνων που περιέχουν χαλκούχες ενώσεις ως δραστικές ουσίες. Σε

αυτήν την περίπτωση, ακόμη πιο μεγάλο πρόβλημα θα αντιμετωπίσει η Βιολογική καλλιέργεια του Αμπελιού, η οποία χωρίς τη διαθεσιμότητα χαλκούχων μυκητοκτόνων ίσως γίνει πλέον μη-βιώσιμη για τους βιοκαλλιεργητές στην ΕΕ, γεγονός που έρχεται σε αντίθεση με τον στόχο της Πράσινης Συμφωνίας για την αύξηση καλλιεργήσιμης έκτασης της βιολογικής γεωργίας.

- Η αντιμετώπιση των ακάρεων (ιδίως της οικ. Eriophyidae) θα είναι ακόμη πιο δύσκολη για τους αμπελουργούς, λόγω της προβλεπόμενης απόσυρσης ακαρεοκτόνων σκευασμάτων.
- Για τα ζιζάνια απομένουν ελάχιστοι μηχανισμοί δράσης, με κάποια από τα δυσεξώτωντα και εξαπλούμενα ζιζάνια, να μην έχουν πια λύσεις.

Τα προβλήματα αυτά εκτιμάται ότι θα επιφέρουν αύξηση του κόστους παραγωγής κατά περίπου 300%, και μείωση ακαθάριστης προσόδου κατά 30%⁹.

9. European Crop Protection Association, Low Yield II, Cumulative impact of hazard-based legislation on crop protection products in Europe, 2020

Κηπευτικά

Τα κηπευτικά έχουν ιδιαίτερη σημασία για την Ελλάδα στο παρόν και στο μέλλον. Πέραν της οικονομικής σημασίας και της εξαγωγικής δυναμικής τους, υποστηρίζουν το τουριστικό προϊόν της χώρας και αποτελούν βασικό συστατικό της ελληνικής διατροφής και της τουριστικής εμπειρίας στη χώρα μας. Τα κηπευτικά συμβάλλουν σε μεγάλο βαθμό στην εξαγωγική δυναμική της χώρας με 126 m€, και ποσότητες 31.325 τόνων τομάτας και 13.000 τόνων αγγουριών¹⁰.

Συγκεκριμένα, η υπαίθρια τομάτα είναι μία από τις βασικές καλλιέργειες της χώρας, εντοπίζεται στα περισσότερα γεωγραφικά διαμερίσματα καταλαμβάνοντας περισσότερο από 70.000 στρέμματα ενώ χαρακτηρίζεται από θετική πορεία ανάπτυξης για τα επόμενα χρόνια. Αποτελεί βασικό εξαγωγικό προϊόν και σημαντική πηγή εσόδων για τους αγρότες αλλά και τις βιομηχανίες μεταποίησης.

Ο περιορισμός των διαθέσιμων εργαλείων φυτοπροστασίας, θα έχει σημαντικό αντίκτυπο στις καλλιέργειες κηπευτικών.

Επιπρόσθετα, η καλλιέργεια του αγγουριού με εξαγωγές 17m€ το 2020, αποτελεί μια δυναμική και ανερχόμενη καλλιέργεια η οποία δείχνει να έχει προοπτικές εμπορικής διεύρυνσης.

Η υπαίθρια τομάτα αναμένεται να αντιμετωπίσει σοβαρό πρόβλημα:

- με τους νηματώδεις, και τη φουζαρίωση, με αποτέλεσμα την προβληματική εγκατάσταση της καλλιέργειας και
 - την *Tuta absoluta*, με επιπτώσεις στην αναμενόμενη παραγωγή που μπορεί να φθάσει σε επίπεδα πλήρους καταστροφής.

Για την καλλιέργεια του αγγουριού στα θερμοκήπια:

- Αναμένεται κενό στην αντιμετώπιση των καταστροφικών βακτηριώσεων για την καλλιέργεια.
- Σοβαρό πρόβλημα εκτιμάται ότι θα υπάρξει επίσης στην αντιμετώπιση των νηματωδών, που απειλούν την εγκατάσταση και εξέλιξη καλλιέργειας.
- Απουσία λύσεων θα σημειωθεί ακόμη σε μια σειρά ασθενειών και προσβολών από θρίπες και φυλλοφάγες κάμπιες.

Τα προβλήματα αυτά εκτιμάται ότι θα επιφέρουν μείωση της παραγωγικότητας κατά περίπου 44% για την υπαίθρια τομάτα και το αγγούρι, καθιστώντας τις καλλιέργειες οικονομικά μη βιώσιμες για τους παραγωγούς¹¹.

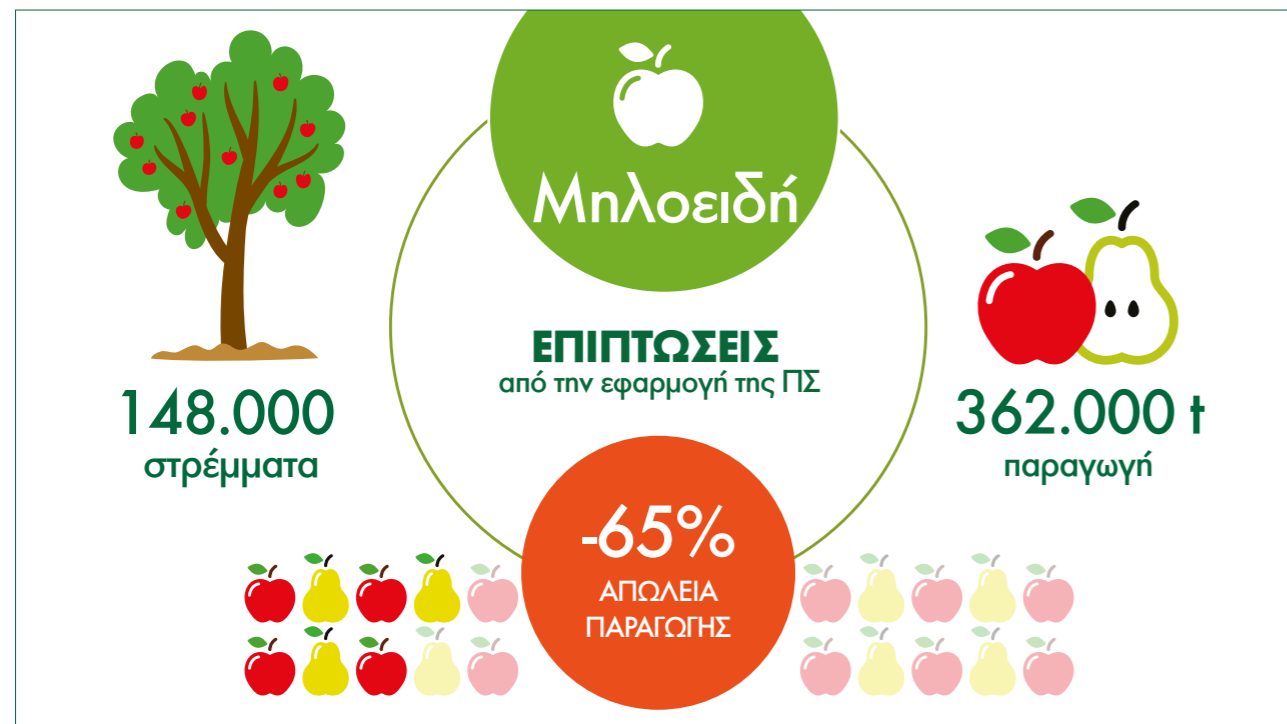
10. Στοιχεία ΕΛΣΤΑΤ, επεξεργασία INCOFRUIT – HELLAS, https://www.ethnos.gr/oikonomia/111130_xefreno-rali-stis-exagoges-froyton-kai-lahanikon
11. European Crop Protection Association, Low Yield IICumulative impact of hazard-based legislation on crop protection products in Europe, 2020

Μηλοειδή

Με 148.000 στρέμματα¹², 362.000 τόνους παραγωγή εκ των οποίων οι 65.000¹³ περριπου εξαγονται, τα μηλοειδή (κυρίως μήλα και αχλάδια) συμμετέχουν θετικά στο εξαγωγικό δυναμικό των οπωροκηπευτικών ύψους 2.4bn€¹³. Ο τομέας παραμένει σημαντικός τόσο για την αγροτική οικονομία όσο και για τις διατροφικές συνήθειες του πληθυσμού. Υπάρχει ευρεία χωρική διασπορά των μηλοειδών αλλά και σημαντικότερος παραγωγικός εντοπισμός σε νομούς που στηρίζονται κοινωνικό-οικονομικά στην καλλιέργεια (Πέλλα, Ημαθία, Κοζάνη, Καστοριά, Λάρισα, Μαγνησία). Η επένδυση στη γη και το φυτικό κεφάλαιο είναι υψηλής οικονομικής αποτίμησης και οι αγρότες που ασχολούνται με τις καλλιέργειες αυτές θεωρούνται από τους δυναμικότερους της Ελληνικής υπαίθρου, όντας κερδοφόροι τις εποχές που δεν ελάμβαναν ή έπαιρναν ελάχιστες άμεσες ενισχύσεις (μέχρι το 2015). Οι καλλιέργειες αυτές συμβάλλουν επίσης σημαντικά στην ποικιλομορφία του τοπίου και την τουριστική αναβάθμιση των περιοχών.

Με τον περιορισμό των φυτοπροστατευτικών προϊόντων, οι Έλληνες παραγωγοί μηλοειδών κινδυνεύουν να χάσουν 65% της παραγωγής τους¹⁴. Εκτιμάται ότι οι καλλιέργειες των μηλοειδών αναμένεται να αντιμετωπίσουν σοβαρό πρόβλημα ως προς την αντιμετώπιση σημαντικών εντομολογικών και μυκητολογικών προβολών.

- θα προκύψει σοβαρό πρόβλημα στην αντιμετώπιση εχθρών όπως η καρπόκαψα και η ψύλλα όπου απομένουν λίγες δραστικές που ανήκουν σε 3-4 διαφορετικούς μηχανισμούς δράσης, με αποτέλεσμα τη δύσκολη διαχείριση της ανθεκτικότητας σε σημαντικούς εχθρούς που απαιτούν πολλαπλές εφαρμογές,
- θα μειωθούν στο ελάχιστο οι εγκεκριμένες λύσεις για πράσινη αφίδα και ματόψειρα με αποτέλεσμα να γίνει πιο δύσκολη η αντιμετώπισή τους,
- για την αντιμετώπιση του φουζικλαδίου, μια από τις σημαντικότερες ασθένειες που απαιτεί πολλές εφαρμογές κατ' έτος και ανήκει στα παθολογικά υψηλού κινδύνου ανθεκτικότητας, η κατάσταση εκτιμάται ως οριακή για τη διαχείριση της ασθένειας.

Προτεινόμενες δράσεις για την άμβλυνση των επιπτώσεων

Οι επιπτώσεις που θα επιφέρει η Πράσινη Συμφωνία στην γεωργική πρακτική μπορούν να αμβλυνθούν με μέτρα και δράσεις που εφόσον στηριχθούν θεσμικά, μπορούν να έχουν ικανοποιητικό αποτέλεσμα. Λαμβάνοντας υπόψη ότι:

- Οι προαναφερόμενες καλλιέργειες αποτελούν τη ραχοκοκαλιά της ελληνικής φυτικής παραγωγής και της αγροτικής οικονομίας,
- Τα προϊόντα αυτά συνεισφέρουν σημαντικά στις εξαγωγές, και
- Το επενδεδυμένο κεφάλαιο των Ελλήνων αγροτών σε γνώση και εξειδικευμένο εξοπλισμό είναι σημαντικό,

γίνεται κατανοητό ότι πρέπει να ληφθούν μέτρα ώστε να διατηρήσουμε τις καλλιέργειες, τόσο με παρεμβάσεις σε επίπεδο πολιτικής και ευρωπαϊκών διαπραγματεύσεων, όσο και προηγμένες τεχνικές λύσεις. Στο πεδίο της πολιτικής και των διαπραγματεύσεων, οι εμπλεκόμενοι πρέπει να δημιουργήσουν ένα αρραγές μέτωπο επιρροής στις αίθουσες των Ευρωπαϊκών θεσμών, ώστε να μην αποσυρθούν τα σκευάσματα που χρησιμοποιούνται από τους Έλληνες καλλιεργητές.

Συνεπώς, προκειμένου να αμβλυνθούν οι επιπτώσεις και να συνεχίσει η ελληνική ύπαιθρος να είναι βιώσιμη, προτείνονται, ενδεικτικά, οι ακόλουθες ενέργειες που θα μπορούσαν συνδυαστικά να συμβάλλουν θετικά στην διατήρηση της γεωργικής παραγωγής στη χώρα μας:

1 Κατάρτιση μιας αναλυτικής μελέτης επιπτώσεων η οποία θα καταδεικνύει τις επιπτώσεις της μειωμένης χημικής φυτοπροστασίας στην παραγωγή τροφίμων και άλλων σημαντικών γεωργικών προϊόντων στη χώρα μας. Η μελέτη αυτή θα αποτελεί τεκμηρίωση των επιχειρημάτων της χώρας μας στις διαπραγματεύσεις και ταυτόχρονα οδηγό δράσης για τους εμπλεκόμενους. Επισημαίνεται ότι αντίστοιχη μελέτη έχει ήδη γίνει από την Ισπανία, την Πορτογαλία, και άλλες χώρες. Στην Ελλάδα η μελέτη μπορεί να χρηματοδοτηθεί από την τεχνική βοήθεια του Προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης (ΠΑΑ) και να διενεργηθεί από σύμπραξη επιστημονικών φορέων (ΓΠΑ, Μπενάκειο, ΕΛΓΟ) και του ΕΣΥΦ με την καθοδήγηση του ΥΠΑΑΤ.

2 Ισχυρή και στοχευμένη υποστήριξη εντός των Ευρωπαϊκών οργάνων προκειμένου να διατηρηθούν οι κρίσιμες για την Ελληνική γεωργία, δραστικές φυτο-προστατευτικές ουσίες. Στο πλαίσιο αυτό ο ΕΣΥΦ διατίθεται να συνεργαστεί στενά με τις υπηρεσίες του ΥΠΑΑΤ και τους υπόλοιπους εμπλεκόμενους φορείς, ώστε να διαμορφωθεί ισχυρή άποψη (βασισμένη σε επιστημονικά αλλά και κοινωνικο-οικονομικά κριτήρια) για την ανάγκη διατήρησης, απαραίτητων για τη βιωσιμότητα της Ελληνικής γεωργίας, δραστικών ουσιών (πχ. εντομοκτόνα για δάκο, ζιζανιοκτόνα για βαμβάκι, νηματώδοκτονα για κηπευτικά κ.α.).

Σημειώνεται ότι ο ΕΣΥΦ σε συνεργασία με το ΓΠΑ ξεκίνησαν τις πιλοτικές εφαρμογές σε επιδεικτικούς αγρούς (DEMO farms). Σε αυτούς τους αγρούς θα δοκιμαστούν όλες οι πρακτικές αυτές, ενώ παράλληλα φιλοδοξούμε να γίνεται επίδειξη όλων των νέων τεχνικών καλλιέργειας αλλά και των αγρο-περιβαλλοντικών πρακτικών σε αγρότες, γεωπόνους και λοιπούς εμπλεκόμενους.

3 Η ενσωμάτωση συγκεκριμένων αντίμετρων στην έγκριση των ΦΠ ουσιών, που θα λειτουργήσουν ως μέτρα άμβλυνσης του κινδύνου ώστε να συνεχίσουν να χρησιμοποιούνται οι δραστικές ουσίες που είναι απαραίτητες στην ελληνική γεωργία. Σημειώνεται ότι αυτά τα αντίμετρα συχνά δρουν συνδυαστικά με τις αγρο-περιβαλλοντικές δράσεις. Επικουρικά μπορεί να λειτουργήσουν η ταχεία έγκριση νέων σκευασμάτων συμβατών με τις αρχές της Πράσινης Συμφωνίας, με ενίσχυση του ρόλου του Μπενάκειου Φυτοπαθολογικού Ινστιτούτου και της αρμόδιας υπηρεσίας του ΥΠΑΑΤ.

4 Η ενσωμάτωση στο στρατηγικό σχέδιο της ΚΑΠ περιβαλλοντικών πρακτικών που θα βοηθήσουν τους αγρότες στη μετάβαση στη νέα κατάσταση και θα αμβλύνουν τις συνέπειες της Πράσινης Συμφωνίας. Αυτές οι δράσεις καταγράφονται συνοπτικά στο επόμενο τμήμα του υπομνήματος.

12. Στοιχεία 2019, Δ/ση Αγροτικής Πολιτικής & Τεκμηρίωσης, ΥΠΑΑΤ

13. <https://www.agrotypos.gr/kalliergeies/miloeidi/afximeni-zitisi-se-ellada-kai-ee-voitha-tin-aporrofisi-paragogeis-milon>

14. European Crop Protection Association, Low Yield II Cumulative impact of hazard-based legislation on crop protection products in Europe, 2020

Ευκαιρίες και προτεινόμενες δράσεις στο πλαίσιο της νέας ΚΑΠ και του Στρατηγικού σχεδίου

Με το στρατηγικό σχέδιο που ήδη καταρτίζεται, στο πλαίσιο της νέας ΚΑΠ, παρέχεται η ευκαιρία για δράσεις που θα συνεισφέρουν στην περιβαλλοντική διάσταση της γεωργίας και ταυτόχρονα θα αμβλύνουν κάποιες από τις επιπτώσεις της Πράσινης Συμφωνίας προς όφελος της συνέχισης της υγιούς και ανταγωνιστικής γεωργικής παραγωγής και της βιωσιμότητας των ελληνικών εκμεταλλεύσεων.

Τα νέα αγρο-περιβαλλοντικά μέτρα καθώς και εκείνα των οικολογικών σχημάτων (eco-schemes) μπορούν να προωθήσουν δράσεις προτρέποντας τους παραγωγούς να υιοθετήσουν πρακτικές για να ξεπεραστούν οι δυσκολίες και να αρθούν κάποιοι από τους περιορισμούς που επιφέρει η Πράσινη Συμφωνία και η τομεακή νομοθεσία για τη φυτοπροστασία, ενώ ταυτόχρονα προωθούν την περιβαλλοντική συμβατότητα της γεωργικής παραγωγής. Επισημαίνεται ότι οι φιλόδοξοι στόχοι που θέτει η Πράσινη Συμφωνία για μείωση των χημικών ΦΠ, θα επιφέρουν μείωση της αγροτικής παραγωγής και αύξηση του κόστους διατροφής. Παράλληλα προωθούνται τα νέα σκευάσματα βιολογικής ή φυσικής προέλευσης και χαμηλού κινδύνου (Bio/Low Risk), τα οποία όμως, επί του παρόντος, είναι χαμηλότερης αποτελεσματικότητας και απαιτούν εξειδικευμένη γνώση για την εφαρμογή τους. Εκτιμάται ότι χρειαζόμαστε τουλάχιστον μια δεκαετία έρευνας και εξέλιξης αυτών των σκευασμάτων προκειμένου να έχουμε ικανοποιητική κάλυψη των αναγκών των καλλιεργειών σε φυτοπροστασία. Ακολουθώντας παρουσιάζονται προτάσεις του ΕΣΥΦ προς το Σύμβουλο κατάρτισης του Στρατηγικού Σχεδίου.

A | Αγρο-περιβαλλοντικά μέτρα και οικολογικά σχήματα

Από τις μεγαλύτερες αλλαγές στην ΚΑΠ είναι η νέα διαμόρφωση του πρασινίσματος με τα οικολογικά σχήματα που θα χρηματοδοτούνται από τον πρώτο πυλώνα της ΚΑΠ. Εντούτοις ο φιλόδοξος σχεδιασμός των πολιτικών καθιστά απαραίτητη την εφαρμογή νέων πρακτικών που θα συνδυάζουν το όφελος για το περιβάλλον και την ελκυστικότητα για τους αγρότες. Ο ΕΣΥΦ αξιοποιώντας την εκτεταμένη Ευρωπαϊκή τεχνογνωσία στα θέματα των φιλοπεριβαλλοντικών πρακτικών προτείνει πρακτικές που έχουν δοκιμαστεί στην Ελλάδα και την Ευρώπη και αφορούν στη φυτική παραγωγή:

1 Εφαρμογή Ολοκληρωμένης Φυτοπροστασίας: Η πρόταση αφορά:

- Τη νέα πολλαπλή συμμόρφωση με ένα απλό εφαρμόσιμο ημερολόγιο εφαρμογών, το οποίο θα συμπληρώνει ο αγρότης,
- τα οικολογικά σχήματα, με εφαρμογή των γενικών αρχών ολοκληρωμένης φυτοπροστασίας (IPM αρχές 2,4,5,6,7,8) και συμπλήρωση αντίστοιχου ερωτηματολογίου από τον αγρότη ή το σύμβουλο. Το ημερολόγιο μπορεί να γίνει ηλεκτρονικό ακόμη και μέσω εφαρμογών σε φορητές συσκευές, ώστε να υπάρχει άμεση διασύνδεση με άλλους φορείς για την αξιολόγηση ή/και τον έλεγχο. Στη θεματική αυτή μπορούμε να έχουμε επέκταση και σε αγρο-περιβαλλοντικό μέτρο με εφαρμογή των ειδικών οδηγιών του ΥΠΑΑΤ ανα καλλιέργεια. Τα ερωτηματολόγια παρατίθενται στο Παράρτημα (Στόχος 5,6). Μέσω αυτών των ερωτηματολογίων μπορεί να γίνει παρακολούθηση της χρήσης των νέων σκευασμάτων (Bio/ Low Risk) ώστε να έχουμε στατιστική αποτύπωση των δεδομένων που θα χρησιμοποιηθούν στο μέλλον. (Στόχος 9).

2 Εγκατάσταση ζωνών ανάσχεσης με φυτική κάλυψη για την υποστήριξη εντόμων- επικονιαστών, ως οικολογικό σχήμα ή/και αγρο-περιβαλλοντικό μέτρο. Η πρακτική αφορά τη δημιουργία και κάλυψη ζωνών ανάσχεσης στα περιθώρια των αγροτεμαχίων με συγκεκριμένα είδη ενδημικών φυτών που προσελκύουν έντομα επικονιαστές και ταυτόχρονα λειτουργούν ως ζώνες ανάσχεσης που μειώνουν τη διάβρωση και προσφέρουν προστασία. Η πρόταση βασίζεται σε ερευνητικές εργασίες¹⁵ και αφορά στη μείωση της ρύπανσης και της διάβρωσης, στην προστασία των επιφανειακών υδάτων και από έκπλυση χημικών, στη διατήρηση και ενίσχυση της βιοποικιλότητας με παράλληλα οφέλη στην παραγωγικότητα των καλλιεργειών (Στόχος 4, 5, 6).

3 **Εγκατάσταση φυτοφρακτών στα περιθώρια των αγροτεμαχίων, ως αγρο-περιβαλλοντικό μέτρο** για διατήρηση και ενίσχυση της βιοποικιλότητας και μείωση της ρύπανσης, αφού ο φυτοφράκτης μπορεί να λειτουργεί ως ζώνη ανάσχεσης. Η πρακτική αυτή αρμόζει σε αγρο-περιβαλλοντικό μέτρο λόγω της χρονικής διάρκειας που χρειάζεται η εγκατάσταση του φυτοφράκτη. Το μέτρο αυτό θα επιδοτεί τον αγρότη για την εγκατάσταση του φυτοφράκτη και τη συντήρησή του για 3 έως 5 χρόνια. (Στόχος 4, 5, 6).

4 **Χρήση ψεκαστικών ακροφυσίων μειωμένης διασποράς ως οικολογικό σχήμα.** Με αυτό το σχήμα μειώνεται η διάχυτη ρύπανση από ψεκαστικά υγρά με πολύ απλές παρεμβάσεις που εστιάζονται στη χρήση και μόνο ειδικών ακροφυσίων τα οποία προσαρμόζονται σε ψεκαστικά εργαλεία που ήδη χρησιμοποιούνται. (Στόχος 5, 6).

5 **Διαχείριση υπολειμμάτων ψεκαστικών υγρών ως οικολογικό σχήμα.** Με την πρακτική αυτή η περίσσεια του ψεκαστικού υγρού καθώς και τα υγρά έκπλυσης του εξοπλισμού ψεκασμού διοχετεύονται σε ειδικούς συλλέκτες όπου περιορίζονται και μετά από φυσική εξάτμιση, οι δραστικές ουσίες συλλέγονται ως ξηρό υπόλειμμα σε μεμβράνες οι οποίες στο τέλος της ζωής τους (ανά έτος) μεταφέρονται σε ειδικές εγκαταστάσεις διαχείρισης. Η πρακτική αυτή ιδανικά θα μπορούσε να λειτουργήσει ως υπηρεσία. Συνεισφέρει στη μείωση σημειακής και διάχυτης ρύπανσης. (Στόχος 5, 6).

6 **Χρήση γεωργίας ακριβείας για τη μείωση της ρύπανσης** κατά τη διάρκεια των ψεκασμών ως οικολογικό σχήμα. Η πρακτική αυτή αφορά στη χρήση εξοπλισμού γεωργίας ακριβείας με τη βοήθεια των οποίων είναι δυνατή η μείωση της κατανάλωσης ψεκαστικού υγρού κατά υψηλά ποσοστά που ξεκινούν από 13% για αρόσιμες καλλιέργειες και μπορούν να φτάσουν έως 70%¹⁶ για δενδρώδεις καλλιέργειες, αλλά και η μείωση της διάχυτης ρύπανσης. Προτείνουμε να διαμορφωθεί με 2 τρόπους: Αφενός για τους αγρότες που έχουν τη δυνατότητα και τον εξοπλισμό και αφετέρου για τους υπόλοιπους αγρότες να επιδοτούνται για τη χρήση της υπηρεσίας από άλλους εφαρμοστές. (Στόχος 5, 6, 10).

B | Επενδύσεις (Πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης, ΠΑΑ)

Η μετάβαση στην επόμενη περίοδο της γεωργικής παραγωγής όπως σηματοδοτείται και από την Πράσινη Συμφωνία, καθώς και η στροφή στην τεχνολογικά έξυπνη γεωργία (συμπεριλαμβανόμενης της γεωργίας ακριβείας), απαιτεί γνώση, αλλαγή πρακτικών αλλά και επενδύσεις σε εξοπλισμό που θα εξυπηρετήσει τις νέες πρακτικές.

1 **Εξοπλισμός Γεωργίας Ακριβείας:** Για αρκετές από τις εφαρμογές γεωργίας ακριβείας χρειάζεται υψηλή τεχνογνωσία και συνεπώς είναι θεμιτό να εφαρμόζονται στον αγρό ως υπηρεσία από εξειδικευμένους τεχνικά και τεχνολογικά χειριστές και όχι από τον κάθε αγρότη. Δηλαδή, θέλουμε τον εξοπλισμό να χρησιμοποιείται στο μέγιστο των δυνατοτήτων του, χωρίς να γίνεται ένα υποχρησιμοποιούμενο πάγιο που επιδοτήθηκε από τα σχέδια βελτίωσης. Θεωρούμε ότι είναι προτιμότερο να ενισχυθούν συλλογικά σχήματα για την επένδυση σε εξοπλισμό, καθώς αυτά έχουν τη δυνατότητα να επενδύσουν και στην απαιτούμενη γνώση. Παραθέτουμε τμήματα εξοπλισμού που θεωρούμε ότι έχουν προτεραιότητα:

- 1.1 Σύστημα αυτόνομης οδήγησης του ελκυστήρα με σύνδεση με τα παρελκόμενα, ώστε να γίνεται εξοικονόμηση χρόνου, άρα και καυσίμων, καθώς και των ποσοτήτων σπόρων και ψεκαστικού υγρού. Ταυτόχρονα μειώνεται και η ρύπανση. Σύμφωνα με αγρότες που χρησιμοποιούν ήδη το σύστημα ο χρόνος μειώνεται κατά 25%-35%, και η ποσότητα του ψεκαστικού υγρού κατά 25%.
- 1.2 Χρήση ψεκαστικών συστημάτων χαμηλής διασποράς για τη μείωση της μεταφερόμενης διάχυτης ρύπανσης. Με τη χρήση τέτοιων συστημάτων περιορίζεται η ρύπανση κατά ποσοστό μεγαλύτερο του 60%. Τέτοια συστήματα μπορούν να είναι ρομποτικά οχήματα εδάφους ή και ιπτάμενα. Το κόστος επένδυσης είναι σχετικά μικρό, αλλά απαιτείται κατάρτιση των χρηστών.

2 **Κλειστό κύκλωμα διαχείρισης ψεκαστικών υγρών.** Με το σύστημα αυτό που προσαρμόζεται σε όλα τα υπάρχοντα ψεκαστικά μηχανήματα της τελευταίας 20ετίας, ο αγρότης δεν έρχεται σε επαφή με τα χημικά, η διάλυση των φυτοπροστατευτικών σκευασμάτων γίνεται αυτόματα στις ενδεδειγμένες αναλογίες. Προσφέρει οικονομία στον αγρότη, προφυλάσσει την υγεία του ψεκαστή και μειώνει τη ρύπανση.

15. a. Bandes enherbées © ARVALIS - Institut du végétal - Novembre 2007

β. Πανεπιστήμιο Βόλου, Water Protection Best Management Practices Establishment Emphasizing In Vegetative Buffer Strips: Feasibility Demonstration In Thessaly, Central Greece (Acronym: AgriBMPs), 2017

16. Precision Agriculture Technologies Positively Contributing to GHG Emissions Mitigation, Farm Productivity and Economics, Athanasios Balafoutis, Bert Beck, Spyros Fountas, Jurgen Vangeyte, Tamme van der Wal, Iria Soto, Manuel Gómez-Barbero, Andrew Barnes and Vera Eory, σελίδα 17.

3 Συστήματα διαχείρισης αποβλήτων ΦΠ προϊόντων. Πρόκειται για απλά συστήματα με μηδενικό κόστος συντήρησης, με τη χρήση των οποίων, η περίσσεια του ψεκαστικού υγρού και τα νερά έκπλυσης εγκλωβίζονται και μετά από φυσική εξάτμιση, οι δραστικές ουσίες συλλέγονται ως ξηρό υπόλειμμα σε ειδικές μεμβράνες οι οποίες μεταφέρονται σε ειδικές εγκαταστάσεις διαχείρισης. Η χρήση τέτοιων συστημάτων μηδενίζει τη ρύπανση των εδαφών καθώς και των υδάτων και την επιβάρυνση της υγείας των αγροτών.

4 Επενδύσεις στο δίκτυο καταστημάτων γεωργικών εφοδίων. Πολλά από τα νέα φυτοπροστατευτικά προϊόντα χαμηλού κινδύνου (Bio/Low Risk) είναι βιολογικής ή φυσικής προέλευσης σκευάσματα που έχουν ανάγκη συντήρησης σε συγκεκριμένες συνθήκες θερμοκρασίας, υγρασίας και σκίασης (όπως ειδικά ψυγεία αποθήκευσης), προκειμένου να είναι αποτελεσματικά. Έτσι στην επόμενη περίοδο τα καταστήματα εφοδίων θα χρειαστεί να αναβαθμίσουν τον εξοπλισμό τους, και κρίνεται θεμιτή η στήριξή τους μέσω επιχορηγήσεων, ώστε να μπορέσουν να ανταπεξέλθουν στις νέες απαιτήσεις.

Γ | Κατάρτιση

Η νέα ΚΑΠ προβλέπει δράσεις κατάρτισης και πληροφόρησης μέσω του ΑΚΙΣ. Εντός του πλαισίου αυτού ο ΕΣΥΦ σε συνεργασία με φορείς όπως το Γεωπονικό Πανεπιστήμιο Αθηνών και το Μπενάκειο Φυτοπαθολογικό Ινστιτούτο μπορεί να συνεισφέρει στην ουσιαστική προαγωγή πρακτικών θεμάτων τα οποία έχουν προσδιοριστεί ως σημαντικές ανάγκες κατάρτισης των αγροτών και λοιπών εμπλεκόμενων. Επιλεκτικά, αλλά όχι αποκλειστικά, αναφέρονται οι παρακάτω:

1 Ασφάλεια στην εργασία, που αφορά τη λήψη μέτρων προστασίας των εργαζομένων και ιδίως όσων χρησιμοποιούν χημικά σκευάσματα (προστατευτική ενδυμασία, κλπ.).

2 Χειρισμός μηχανημάτων με έμφαση στα ψεκαστικά μηχανήματα ώστε να αποφεύγεται η επαφή του γεωργού-ψεκαστή με τα χημικά, καθώς και η ρύπανση.

3 Διαχείριση κενών συσκευασίας: Τα κενά συσκευασίας των χημικών και βιολογικών σκευασμάτων πρέπει να ανακυκλώνονται με το σωστό τρόπο ώστε να αποφεύγεται η ρύπανση και η επιμόλυνση. Ο ΕΣΥΦ έχει εγκαθιδρύσει ήδη τη διαδικασία και το δίκτυο συλλογής κενών συσκευασιών. Η κατάρτιση των αγροτών θα συμβάλει στη χρήση της διαδικασίας και θα λύσει το πρόβλημα των κενών.

4 Γεωργία ακριβείας & φυτοπροστασία: Με τη συνεργασία του Γεωπονικού Πανεπιστημίου Αθηνών, ο ΕΣΥΦ μπορεί να κάνει επίδειξη χρήσης νέων μέσων γεωργίας ακριβείας για τους ψεκασμούς. Με αυτόν τον τρόπο γίνεται αποτελεσματικότερη χρήση των σκευασμάτων, οικονομία στο ψεκαστικό διάλυμα, μειώνεται η ακούσια μεταφορά και η διασπορά εκεί που δεν είναι θεμιτό.

5 Ολοκληρωμένη Φυτοπροστασία: Το πρόγραμμα αυτό στοχεύει να καλύψει πλήρως τις ανάγκες της ολοκληρωμένης φυτοπροστασίας ξεκινώντας από το απλό ημερολόγιο αγρότη που υπάρχει στην πολλαπλή συμμόρφωση, συνεχίζοντας στις βασικές αρχές της ολοκληρωμένης που μπορούν να γίνουν και οικολογικό σχήμα.

6 Αγρο-περιβαλλοντικές πρακτικές : Πρακτικές όπως ο ψεκασμός με ακροφύσια μειωμένης διασποράς, η εγκατάσταση ζωνών ανασχεσης με κάλυψη φυτών που προσελκύουν έντομα- επικονιαστές, η δημιουργία φυτοφρακτών, και η διαχείριση των υπολειμματικών υγρών ψεκασμού αποτελούν δράσεις που επιθυμούμε να εισαχθούν στο στρατηγικό σχέδιο για τη νέα ΚΑΠ.

7 Επίδειξη εξοπλισμού: Με συνεργασία αγροτών, επιχειρήσεων και του ΓΠΑ γίνεται κατάρτιση των αγροτών και ψεκαστών στην ορθή χρήση των μηχανημάτων που αφορούν τη φυτοπροστασία εν γένει.

8 Νέα φυτοπροστατευτικά σκευάσματα χαμηλού κινδύνου (LOW RISK): Ο ΕΣΥΦ με την τεχνογνωσία πρώτης γραμμής που διαθέτει, μέσω των εταιρειών του, μπορεί να παρέχει υπηρεσίες κατάρτισης για τα νέα προϊόντα που σταδιακά εντάσσονται στην πρακτική της φυτοπροστασίας, λόγω και της Πράσινης Συμφωνίας.

Επιδεικτικός αγρός (DEMO farm) από τον ΕΣΥΦ σε συνεργασία με το ΓΠΑ, όπου γίνονται πιλοτικές εφαρμογές και επιδείξεις όλων των νέων τεχνικών καλλιέργειας αλλά και των αγρο-περιβαλλοντικών πρακτικών σε αγρότες, γεωπόνους και λοιπούς εμπλεκόμενους.

Φωτό: © Χρήστος Χριστοφιλόπουλος

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ι

Πίνακας Ι: Δραστικές ουσίες και Σκευάσματα που αναμένεται να αποσυρθούν σύμφωνα με τα επίσημα δημοσιευμένα στοιχεία*

Κατηγορία σκευασμάτων	Σύνολο εγκεκριμένων συμβατικών (αρ.)		Προς κατάργηση (αρ.)		Προς διατήρηση (αρ.)		Μεταβολή συμβατικών δρ. ουσιών	Μεταβολή συμβατικών ΦΠ σκευασμάτων	Ποιοτικές Παρατηρήσεις	Βιολογικής προέλευσης προς διατήρηση (αρ.)		Σύνολο εγκεκριμένων (αρ.)	
	Δραστικές ουσίες	Σκευάσματα	Δραστικές ουσίες	Σκευάσματα	Δραστικές ουσίες	Σκευάσματα				Δραστικές ουσίες	Σκευάσματα	Δραστικές ουσίες	Σκευάσματα
Βαμβάκι													
ζιζανιοκτόνα	15	160	7	119	8	41	-47%	-74%	Αναμένεται να προκύψει σημαντικό πρόβλημα με την αντιμετώπιση ζιζανίων των ακάρεων και των εντόμων με σοβαρό αντίκτυπο στη βιωσιμότητα της καλλιέργειας.	0	0	15	160
εντομοκτόνα	22	151	8	44	14	107	-36%	-29%		6	14	28	165
ακαρεοκτόνα	4	7	3	6	1	1	-75%	-86%		2	3	6	10
Ελιά													
ζιζανιοκτόνα	15	27	4	9	11	18	-27%	-33%	Αναμένεται σοβαρό πρόβλημα στην αντιμετώπιση των μυκητολογικών και κυρίως των εντομολογικών προσβολών, συμπεριλαμβανομένου του δάκου, για την αντιμετώπιση του οποίου απομένουν μόνο 3 διαφορετικοί μηχανισμοί δράσης, καθιστώντας πλέον ανέφικτη την ήδη προβληματική διαχείριση της ανθεκτικότητας	0	0	15	27
εντομοκτόνα	12	129	3	30	9	99	-25%	-23%		8	8	20	137
μυκητοκτόνα	12	191	7	168	5	23	-58%	-88%		6	3	18	194
Ροδάκινο													
ζιζανιοκτόνα	10	97	5	84	5	13	-50%	-87%	Αναμένεται απώλεια παραγωγής και απώλεια φυτικού κεφαλαίου εξαιτίας της απόσυρσης μυκητοκτόνων. Επίσης θα υπάρξει σοβαρό πρόβλημα με τα ζιζάνια.	0	0	10	97
εντομοκτόνα	27	174	10	52	17	122	-37%	-30%		14	34	41	208
ακαρεοκτόνα	5	8	3	5	2	3	-60%	-63%		10	28	15	36
μυκητοκτόνα	30	221	14	151	16	70	-47%	-68%		7	7	37	228
Σκληρό Σιτάρι													
ζιζανιοκτόνα	25	73	5	32	20	41	-20%	-44%	Δε θα προκύψουν προβλήματα στην καλλιέργεια	0	0	25	73
μυκητοκτόνα	16	62	7	29	9	33	-44%	-47%		0	0	16	62
φυτορρυθμιστικά	3	4	0	0	3	4	0%	0%		0	0	3	4
Αμπέλι													
ζιζανιοκτόνα	14	104	6	84	8	20	-43%	-81%	Αναμένεται σοβαρό πλήγμα στις εξαγωγές, ιδίως των επιτραπέζιων ποικιλιών εάν αποσυρθούν τα χαλκούχα σκευάσματα (λόγω περονόσπορου).	0	0	14	104
εντομοκτόνα	25	181	8	71	17	110	-32%	-39%		7	16	32	197
ακαρεοκτόνα	8	48	4	32	4	16	-50%	-67%		0	0	8	48
μυκητοκτόνα	53	379	15	198	38	181	-28%	-52%		17	16	70	395
Μηλοιδή													
ζιζανιοκτόνα	10	97	5	84	5	13	-50%	-87%	Εκτιμάται ότι θα υπάρξουν σημαντικά προβλήματα στην αντιμετώπιση εχθρών και ασθενειών που θα έχουν αρνητική επίπτωση στην παραγωγή και τη βιωσιμότητα των δενδρώνων.	0	0	10	97
εντομοκτόνα	25	191	8	68	17	123	-32%	-36%		12	20	37	211
μυκητοκτόνα	33	271	16	157	17	114	-48%	-58%		7	7	40	278
Κηπευτικά (υπαίθρια τομάτα)													
εντομοκτόνα	27	214	7	106	20	108	-26%	-50%	Εκτιμάται ότι θα προκύψουν σημαντικά προβλήματα φυτοπροστασίας με δραστηκή μείωση παραγωγής που θα επηρεάσουν τις εξαγωγές και τη μεταποιητική βιομηχανία	11	24	38	238
ακαρεοκτόνα	9	15	2	4	7	11	-22%	-27%		0	0	9	15
μυκητοκτόνα	42	280	17	158	25	122	-40%	-56%		16	14	58	294
νηματωδοκτόνα	5	16	2	12	3	4	-40%	-75%		4	4	9	20

▲ Πίσω στις «Αναλυτικές επιπτώσεις ανά καλλιέργεια»

* Στα κριτήρια που χρησιμοποιήθηκαν για να εντάξουν μια δραστική στη λίστα των προς απόσυρση συμπεριλαμβάνονται:
 1. οι δραστικές που χαρακτηρίζονται ως «υποψήφιες για αντικατάσταση» (CFS), όπως αυτές εμφανίζονται στην βάση της Επιτροπής της ΕΕ
 2. οι δραστικές που είναι ενδοκρινικοί διαταράκτες, σύμφωνα με το 'COMMISSION STAFF WORKING DOCUMENT SVVD(2016) 211 final, page 308 Option 2 & 3', που αναφέρεται ειδικά για την Ελλάδα
 3. ειδικές περιπτώσεις: α) δραστικές για τις οποίες ενώ έχει ψηφιστεί η μη επανέγκριση, δεν έχει ακόμα δημοσιευθεί ο κανονισμός, οπότε δεν εμφανίζονται μη εγκεκριμένες στη βάση της Επιτροπής της ΕΕ, β) δραστικές με δημοσιευμένη ταξινόμηση από ECHA που τις κατατάσσει στα cut-off κριτήρια, δεδομένου

ότι για να παραμείνουν εγκεκριμένες θα πρέπει να εφαρμοστεί το άρθρο 4.7 του καν. 1107/2009, για το οποίο δεν υφίσταται συμφωνία ανάμεσα σε ΚΜ και Επιτροπή της ΕΕ, γ) δραστικές για τις οποίες δεν έχει κατατεθεί, εντός της προβλεπόμενης καταληκτικής ημερομηνίας, φάκελος ανανέωσης, δ) υφιστάμενες προτάσεις της Επιτροπής της ΕΕ, είτε για μη επανεγκρίσεις, είτε με περιορισμούς στη χρήση σε μη εδωδιμες ή/και θερμοκηπιακές ανάλογα με τη περίπτωση. Ειδικά για τα σκευάσματα, πλέον των παραπάνω, δεν λήφθηκαν υπόψη όσα κυκλοφορούν σε καθεστώς διάθεσης αποθεμάτων για άλλους λόγους και φυσικά όσα φαίνονται εγκεκριμένα υπό καθεστώς 120 ημερών.

**1 | Ολοκληρωμένη φυτοπροστασία:
Ημερολόγιο αγρότη για «αιρεσιμότητα»**

Ημερολόγιο εφαρμογής φυτοπροστατευτικών προϊόντων

ΗΜ/ΝΙΑ & ΩΡΑ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ	ΕΜΠΟΡΙΚΟ ΟΝΟΜΑ	ΒΙΟΛ. ΠΡΟΕΛΕΥΣΗΣ Ή ΧΑΜΗΛΟΥ ΚΙΝΔΥΝΟΥ; (Bio/ Low risk)	ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΑ	ΤΟΠΟΘΕΣΙΑ	ΕΚΤΑΣΗ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ	ΔΟΣΗ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ		ΟΓΚΟΣ ΝΕΡΟΥ - ΨΕΚΑΣΤΙΚΟΥ ΥΓΡΟΥ ΠΟΥ ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΗΘΗΚΕ	ΤΥΠΟΣ ΨΕΚΑΣΜΟΥ, ΨΕΚΑΣΤΙΚΟΥ, ΑΚΡΟΦΥΣΙΟΥ, ΠΙΕΣΗ ΨΕΚΑΣΜΟΥ	ΣΤΟΧΟΣ (εχθρός, ασθένεια, ζιζάνιο, άλλο)	ΣΤΑΔΙΟ ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΑΣ	ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΕΠΕΜΒΑΣΗ ΠΡΙΝ ΤΗ ΣΥΓΚΟΜΙΔΗ	ΑΨΕΚΑΣΤΗ ΖΩΝΗ	ΟΝΟΜΑ ΨΕΚΑΣΤΗ
		ΝΑΙ ☐ ΟΧΙ ☐												
		ΝΑΙ ☐ ΟΧΙ ☐												

2 | Ολοκληρωμένη φυτοπροστασία: Ερωτηματολόγιο αγρότη για «οικολογικά σχήματα»

1. Παρακολούθηση επιβλαβών οργανισμών	ΝΑΙ	ΟΧΙ	Μη εφαρμόσιμο
Παρακολούθηση καλλιεργειών για εκθρούς / ασθένειες			
Δυνατότητα / Γνώση εντοπισμού κύριων προβλημάτων φυτοπροστασίας			
Παρακολούθηση φυτοπροστασίας από Γεωπόνο			
Λήψη αποφάσεων από κοινού με Γεωπόνο			
Χρήση συστημάτων γεωργικών προειδοποιήσεων για υποβοήθηση της απόφασης επέμβασης			
Χρήση πρόγνωσης καιρού για υποβοήθηση της απόφασης επέμβασης			
Χρήση παγίδων/κολλωδών επιθεμάτων / δολωμάτων για παρακολούθηση			
Άλλο (παρακαλώ διευκρινίστε)			
2. Χρήση βιολογικών, φυσικών ή άλλων μη χημικών μεθόδων	ΝΑΙ	ΟΧΙ	Μη εφαρμόσιμο
Χρήση φυσικών εκθρών / μακροοργανισμών			
Εφαρμογή μεθόδων παρεμπόδισης σύζευξης, μαζικής παγίδευσης, προσέλκυσης και θανάτωσης, κ.ά.			
Χρήση βιοπροστατευτικών προϊόντων			
Άλλα			
3. Χρήση φ.π. κατά το δυνατόν εξειδικευμένα για το στόχο και με τις μικρότερες δυσμενείς επιπτώσεις	ΝΑΙ	ΟΧΙ	Μη εφαρμόσιμο
Εφαρμογές συνήθως ταυτόχρονα για πολλαπλούς/διαφορετικούς στόχους			
Κατανόηση του περιεχομένου της ετικέτας φ.π.			
Τήρηση μέτρων για αποφυγή ανάπτυξης ανθεκτικότητας			
Χρήση φ.π. διαφορετικού τρόπου δράσης			
Χρήση ακροφυσίων μείωσης της διασποράς ψεκαστικού υγρού			
Εφαρμογή αφέκαστων ζωνών προστασίας			
Εφαρμογή περιορισμών για τις επόμενες καλλιέργειες			
Χρήση επενδεδυμένου σπόρου			
Αποφυγή χρήσης φ.π. επικίνδυνων για τις μέλισσες κατά την περίοδο της ανθοφορίας			
Άλλο (παρακαλώ διευκρινίστε)			

4. Χρήση φυτοπροστατευτικών προϊόντων στα απαραίτητα επίπεδα	ΝΑΙ	ΟΧΙ	Μη εφαρμόσιμο		
Χρήση μειωμένων δόσεων εφαρμογής (στάδιο στόχου, ένταση προσβολής, κ.ά.)					
Χρήση προσκολλητικών/συνεργιστικών για βελτιστοποίηση της επέμβασης					
Εντοπισμένη εφαρμογή σε σημεία του αγρού με παρουσία εκθρού					
Μείωση συχνότητας εφαρμογής (εφαρμογές χρονικά καθορισμένες για τη μείωση του αριθμού των επεμβάσεων)					
Άλλο (παρακαλώ διευκρινίστε)					
5. Εφαρμογή στρατηγικών κατά της ανάπτυξης ανθεκτικότητας ώστε να διατηρηθεί η αποτελεσματικότητα των προϊόντων	ΝΑΙ	ΟΧΙ	Μη εφαρμόσιμο		
Εξοικείωση με τις ετικέτες των φ.π. ως προς τη διαχείριση ανθεκτικότητας					
Εναλλαγή προϊόντων με διαφορετικό τρόπο δράσης					
Χρήση μειγμάτων με διαφορετικό τρόπο δράσης					
Άλλο (παρακαλώ διευκρινίστε)					
6. Επιτυχία των εφαρμοσμένων μέτρων προστασίας καλλιέργειας					
Αξιολόγηση επιτυχίας του προγράμματος φυτοπροστασίας					
(1: μη επιτυχές - 5: πολύ επιτυχές)	1	2	3	4	5
Παρακαλώ διευκρινίστε:					
	ΝΑΙ	ΟΧΙ	Μη εφαρμόσιμο		
Μέτρηση απόδοσης καλλιέργειας					
Συζήτηση αποτελεσμάτων με το Γεωπόνο					
Εκτίμηση κόστους / οφέλους επεμβάσεων					
Άλλο (παρακαλώ διευκρινίστε)					

